

начинъ; хората на практическия животъ, и тѣ си иматъ единъ начинъ, по който градятъ своитѣ обяснения. Религиознитѣ хора отдаватъ всички противорѣчия на грѣха. Тѣ казватъ, че нѣкакво сжщество нѣкъдѣ паднало, — не знаятъ кога, прѣди хиляди години, — туй сжщество завиждало на човѣка. И, слѣдователно, този духъ — наричатъ го демонъ, който ги измжчва, — той е, който е внесълъ всички противорѣчия. И за каквото става въ религиозния животъ, кой е виноватъ? — Все този старъ дяволъ. Стане нѣйдѣ убийство, измѣна, задигане пари, жени, избухване на война, казватъ: „Този дяволъ отдѣ се яви? Той е причината.“ Т. е. ние разглеждаме живота субективно. Съ единъ замахъ — това е то философия, този дяволъ е виновенъ за всичко. Философитѣ, обаче, намиратъ противорѣчиата въ самата материя, въ силитѣ, въ туй механическо устройство на вселената; а практическитѣ хора казватъ: този дяволъ — това сж икономическитѣ условия — „папото“, туй „папо“ да не е, нищо нѣма, а има ли го туй „папо“, то създава всичкитѣ блага. И споредъ тѣхъ, това, най-хубавото — „папото“, то създава всички противорѣчия и — най-голѣмитѣ злини. И азъ мисля, че тѣ сж много по-близо до истината, отколкото религиознитѣ. Да, „папото“ е, споредъ тѣхната философия, причината на злото. Тѣ казватъ тѣй : да грѣшатъ хората — това е вложено въ човѣка още съ първата хапка, която е влѣзла въ устата. И прави сж, защото Ева, която е била дѣвствена, чиста, когато е взела първата хапка отъ „папото“, и тя и всички се опорочили. Това сж тѣхнитѣ аргументи. Азъ не поддържамъ нито еднитѣ, нито другитѣ, но казвамъ туй, което е. И, слѣдователно, въ нашето сжществуване на земята, животътъ е или разуменъ, или неразуменъ; или всичко е строго математически опрѣдѣлено, или всичко това е едно съвпадение, възможностъ, вѣроятностъ. Тия два възгледа сжществуваатъ сега. Еднитѣ казватъ: всичко е случайно — хората се раждатъ случайно, ядатъ случайно, оженватъ се случайно, биятъ се случайно и